

## TITO V AMERIKI

Ena se Titu je želja spolnila, ko je na razkošnem parniku "Queen Elizabeth" preplul Atlantski ocean: videl je Ameriko. Pred časom mu je obisk Združenih držav izpodletel, (kot je o tem poročal letos januarja naš washingtonski dopisnik - KT 248,) zdaj pa je zasedanje Združenih narodov prišlo kot nalašč, da si ogleda Novi svet. "Galeb" je bil prepočasen, da bi ujel začetek skupščine ZN. A po pisanju ti tovskih listov sodeč bi bil tudi premajhen, da bi nosil vso težo od gubernosti za mir v svetu in sožitje med narodi, ki baje počiva na Titovih rejnih plečih. Pisanje teh časopisov je spet privzelo be = dasti ton, ki spremlja vse Titove izlete po svetu in ki vzbuja sum, da jih urejuje poldrugi Martin s svojo omejeno presojo.

V resnici je v Titovem potovanju dobršen del komedije, kar ti = tovcu za vse na svetu ne bodo priznali. Komedija se je pričela ob slovesu v Beogradu, ko se je Tito na kolodvoru objemal z Rankovićem in se poslavljaj od Jovanke. Ali mu bo tovarišica Jovanka kdaj od = pustila, da je ni vzel sabo v Ameriko, posebno še, ker se je na po = ti ustavil čez noč v Parizu in ga je spremljal stari gizdalin in nek danji pariški študent Koča Popović? Komedija se je nadaljevala na morju, ker je z isto ladjo potoval tudi Titov krvni sovražnik, alban ski ministrski predsednik Shehu. Zaključila se bo, ko se bo Tito vr = nil v Jugoslavijo in mu bodo priredili herojski sprejem, kamor bodo nagnali otroke iz šol in delavce iz tovarnen in uslužbenke iz uradov.

"Le kaj ga je vrag nesel na to barko?" se po pravici lahko vpra šamo z Molièrom. Naši ljudje morajo plačevati davke za te izlete. Od govor na to vprašanje je dvojen. Prvič Tito ni hotel zamuditi pri = like, da vidi Ameriko. Njega in ostale komunistične voditelje, kate = re je pripeljal Hruščev v New York kot psičke na vrvi, je gnala radovednost, da na lastne oči vidijo bajno deželo kapitalizma in im perializma, o kateri tolikokrat govore z zeleno zavistjo. Drugič je Tita - kot ostale voditelje, ki so prišli na skupščino ZN po lastni odločitvi - gnala želja, da bi se važnega delal. Kako bi se v svoji nečimernosti mogel odpovedati blaženemu trenutku, ko bo oslavljal najvišji forum na svetu? Ni važno, da njegov govor nikakor ne bo govorniška umetnina. Prevajalci bodo sicer imeli precej težav z iz = puščenimi vrsticami in nedokončanimi stavki, kajti Tito nima potreb nega potrpljenja za gladko branje. Upajo lahko le, da ne bo zalajal vstran od pisanega besedila ob tej slovesni priliki, kajti sicer bo zmeda popolna.

Prav lahko rečemo že vnaprej, da Tito ne bo povedal nič posebno ga, čeprav bodo mazači v časopisih doma napravili iz tega zgodovin = ski dogodek. Kot je omenil ob odhodu, se mu zdi kolonializem najvaž nejše vprašanje. Že ob kongresu Socialistične zveze se je pokazalo, da si Tito zdaj v Afriki lovi občudovalce. Po eni strani računa, da si bo tako pomagal do slave, ki mu je ušla kot preroku v komunistič nem svetu. Po drugi strani so Titovci prepričani, da so ti novo o = svobojeni narodi "napredni", kar je Kardelj spet zapisal v "Socializ mu in vojni". Zde se jim tem bolj napredni, čim bolj se oddaljujejo od zapadnih oblik demokracije in se približujejo vladi močne roke. Tito bo zato ostro podpiral vsako borbo za neodvisnost v preostalih

zapačnih kolonijah, a ne bo niti omenil komunističnih kolonij, ker se kljub neodvisnosti boji zameriti svojim bivšim gospodarjem v Moskvi.

Tudi v razorožitvenem vprašanju bo pel moskovsko melodijo. Zares se boji atomske vojne in zares nasprotuje Kitajcem, ki mislijo, da je vojna neizogibna. O razorožitvi bo govoril deloma iz resničnega pričanja in le deloma iz nagačanja Zapadu. Kljub temu je daleč od tega, da bi sledil lastnim naukom. Majhni državi, kot je Jugoslavija, oborožitev malo hasne, ker jo velika sila mimogrede lahko pohrusta. Zapadna moč in ne trideset divizij Jugoslovanske narodne armije je ohranilo jugoslovansko neodvisnost 1948. leta. A Tito se kljub temu oklepa svojega orožja. Za notranje potrebe bi milica sicer zadostovala, a vojska mu le vliva več poguma. Poleg tega se zaveda, da bi Bolgari in Albanci - ti blagi sosede iz miroljubnega socialističnega tabora - bili jutri v Skoplju, če bi se Tito danes razorožil (in bi se med sabo stekli na obalah Vardarja). Primanjkuje pa mu poštenosti da bi priznal veljavnost enakih razlogov samoodbrane tudi Zapadu. Zaskrbljena vest ga nič ne peče, ko se brati z Naserjem kot soborcem za mir, čeprav je Združena arabska republika še vedno v vojnem stanju z Izraelom.

Zelo bomo presenečeni, če Titov prispevek na skupščini ZN ne bo v prid Moskvi in naperjen proti Zapadu. K temu ga bo nagnilo predvsem spoznanje pokvarjenega starega lisjaka, da Zapad prezre klofute in še naprej daje pomoč, če ne več v pšenici pa v lokomotivah in tovarnah plastičnih mas. Vzhod pa je izredno občutljiv za upravičeno kritiko. Zato Tito ne droza vanj. Načela so zanj postranska stvar. To njegovo nenačelnost potrjuje med drugim tudi dejstvo, da v fašistični Španiji precej zaupno obstoja in deluje jugoslovanska trgovska misija (naslov: Djordje Hajduka, Delegado Comercial de Yugoslavia, Castellana 52 - Bajo, Dcha., Madrid.) Titovci bodo kljub temu zlagali slavo speve načelni politiki socialistične Jugoslavije in nepopisnim zaslugam predsednika Tita za utrjevanje miru na svetu.

Ti slavospevi se zde neverjetni, če jih sam ne bereš v jugoslovanskih časopisih. Lahko je za nas po svetu, ker moremo presojati Tito vo pot v objektivni luči. V svetovnem merilu je Tito sicer mastna, a majhna smet. Ubogi ljudje doma pa ne slišijo nič drugega in ne vidijo nič drugega kot uradno propagando, ki prikazuje potovanje kot ponovno "pot miru", ki rešuje svet. Le naravni zdravi smisel narekuje tudi ljudem doma, da se bridko delajo norca iz Titovih izletov.

## ČUDNA FORMULA

Prišlo je na dan, da je bila "Slovenska formula" - uradna velika nočna izjava Narodnega odbora za Slovenijo - objavljena v SVOBODNI SLOVENIJI, od koder so jo posneli vsi ostali časopisi. Na 10. strani objavljamo pismo g. Pirnata, ki navaja pismo tajnika Slov. nar. odbora g. Stareta o tej zadevi. Pred meseci smo se pritoževali, da smo "Slovensko formulo" prebrali šele v tisku in nam ni bila posebej poslana. Takrat smo mislili, da smo bili deležni posebnega zanemarjanja.

Zdaj moramo z obžalovanjem zaključiti, da imajo narodni odborni ki presneto malo pojma o svobodnem tisku. G. Miloš Stare ni poslal pisma nam za objavo ampak g. Pirnatu. Morda ne verjame v načela o spoštovanju nasprotnih mnenj, o katerih pišejo skoraj vsi časopisi, a se jih nekateri ne drže. Menda si ne more predstavljati, da bi časopis objavil pismo, ki mu ne bi bilo pogodu. G. Pirnat bolje pozna KLIC TRIGLAVA. Z ganljivim zaupanjem je zapisal, da bo pismo objavljeno "ne skrajšano in nespremenjeno". Zaupanje v naš list je pač na mestu; ško da je le, da smo taka izjema, da ji tajnik SNO ne more verjeti in da ji v slovenskem strankarskem tisku ni para.

Tajnik SNO tudi ne kaže visokega mnenja o tisku na splošno. Zanj je tisk samo po sebi umevno le partijsko glasilo, ki trobi to, kar je

stranki vseč in kar stranka zahteva. Povsem razumljivo se mu zdi, da je bila formula objavljena le v Svob. Sloveniji. Pričakuje, da bodo vsi ostali časopisi pohlevno hiteli prepisovati. Tako mnenje se prileže Titu, isto delajo za PRAVDO ali IZVESTJI vsi listi sovjetskega carstva. Tudi Peron je najbrž podobno mislil in pričakoval enako uslužnost argentinskega tiska. Zato je tudi strl neodvisno LA PRENSO. Toda naši narodni odborniki bi se lahko naučili kaj boljšega, odkar so zapustili domovino. So morda vsaj tisti v Ameriki kdaj kaj slišali o tiskovnih konferencah predsednika Združenih držav Amerike?

Ali mislijo, da te konference potekajo takole: Pri stranskih vratih Bele hiše sprejme predsednik Eisenhower sam novinarja s klobukom potisnjenim na oči in privzihanim ovratnikom. "Pst, Mamie že spi!" šepne, nakar po prstih odideta v predsednikovo pisarno. Brez odlašanja predsednik diktira odgovore na novinarjeva vprašanja. Ko ta čez pol ure zapušča predsednikovo pisarno, ga v predsobi prestreže tiskovni tajnik g. Hagerty. Pregleda predsednikove izjave in pokima novinarju, da je vse v redu. Nato pogleda v predsednikovo pisarno in reče: "Soglašam z vašo izjavo, g. predsednik. Objavljena bo že v naslednji številki Chicago TRIBUNE." Naslednji dan ima g. Hagerty polne roke dela. Vsem ameriškim listom katerih naslovi so mu znani, pošlje z avijonsko pošto po en izvod Chicago TRIBUNE, v kateri je objavljena predsednikova tiskovna konferenca.

Ali si kdo od nerodnih odbornikov predstavlja, da bi ameriški tisk mirno objavil take izjave? Tisti, ki žove v ZDA, bodo lahko povedali narodnim odbornikom drugod po svetu, da bi ameriški tisk v takem primeru z eno besedo eksplodiral. Zakaj daje predsednik prednost enemu časopisu? Zakaj ne podaja izjav vsem enako, če je ali hoče biti predsednik za vse enako? Zakaj izrablja svoj visoki položaj za partijsko favoriziranje? Tako bi se razburjali časopisi in bi odklanjali objavo postanih izjav.

Prav iz istih razlogov smo se tudi mi pritoževali in se še pritožujemo. Kajti vsaka javna funkcija - in predsedništvo Nar. odbora je takaterja svoje obveznosti, od katerih ena je enak postopek za vse liste.

Naravnost tragično je, da smo bili edini časopis, ki se je pritoževal, in da so vsi ostali pohlevno prepisovali po SVOBODNI SLOVENIJI. Ko smo se prvič pritoževali, nismo vedeli, da je bila ta argentinska SLOVENIJA edini izbrani časopis. A četudi bi vedeli, da so vsi drugi zadovoljni s podrejenim položajem, bi kljub temu dvignili svoj glas. Na misel prihaja tista stara zgodba o deželi kruljavih, kamor je zašel zdrav mož. Kruljavci so ga pozdravili s kričanjem in zasmehovanjem, češ da je poabljen, ker ima obe nogi enako dolgi.

### "FORMULA" IN DOMOVINA

Kar zadeva pismo g. Ljuba Sirca, moramo žal ugotoviti, da so v njem po mešane misli iz našega uvodnika in ločenega dopisa iz Trsta. Sledeč načelu, da je vest nedotakljiva, mnenje pa je svobodno, tako ne moremo zahajati v razpravo o "Prvih glasovih iz domovine"; lahko le zatrdimo, da je bilo poročilo avtentično, sicer ga gotovo ne bi objavili kot tako.

Žal nam je, če včasih izpademo "defetistični". Toda KLIC TRIGLAVA ni masovni časopis, tudi ni glasilo; je le "list misleče manjšine", ki visoko ceni svoje bralce, da prenesejo še tako trpke ugotovitve ali poročila in da ne potrebujejo, da bi jim dvigali moralo.

V spornem uvodniku (KT 254) smo na ves glas dajali poudarka, da bodo novi rodovi v domovini poklicani odločati o njeni usodi in da tem rodovom "Slovenska formula" ne pove popolnoma nič novega, ker jim je isto deloma dal deloma pa jim govori Titov režim že leta in leta. Z ozirom na to Titovo politiko bi bila za te rodove potrebna "alternativa na prednejših idej", če hočemo vplivati nanje ali jih pridobiti. Torej je za tako alternativo treba res precej več kot le Jugoslavijo, federacijo in deklaracijo Združenih narodov, smo zapisali. Pravtako je zaradi teh rodov izven debate vsaka taká alternativa oblasti, kot jo zamišlja Na rodni odbor. Kajti v tem se strinjamo z g. Sircem, da je doma ne samo "precej" ampak ogromna večina mladih ljudi tako pod vplivom titovske propagande, kakorkoli jo že potem klasificiramo, da nimajo ti novi rodovi v glavnem nobenega pojma o predvojnem svetu, ni nimajo razvitega ču- ta za objektivnost, mero, kritiko in da komaj kaj vedo, kaj se dogaja v svetu - razen to, kar jim trobi režimska propaganda. To je tragična

## LAŠKA PESTUNJA

Iz J.Trunkovih Spominov ob 40 letnici koroškega plebiscita  
(10.oktobra 1920.)

Jurij Trunk piše v svojih Spominih: "Staro Avstrijo so razdelili, novo pa na vse načine podpirali, rekel bi skoraj božali, da bi bila bolj zadovoljna in poslušna. Vedeli so, da bo brcala in kot porodno dete silila v naročje Nemčije. Zato ji je treba bombončkov in vsakovrstnih sladkarij, da se pomiri. Lah je pa igral vlogo pestunje. Vzel je detetu (Nemški Avstriji) velik in lep kos na Tirolskem. Dete je kričalo, a laška pestunja (to je: Italija) ga je mirila, češ: 'Le ti ho bodi, dam ti - Koroško, lepo, bogato deželo. Celo nekaj Slovanov (to je: kor.Slovence) dobiš, ki jih lahko ponemčiš ter pomnožiš in požlahtniš svoj plemeniti rod!'"

Laška pestunja je res kot pravi "kacelmaher" (zaničljiv nemški izraz za Lahe) letala okrog zaveznikov, se jim obešala kar na vrat in moledovala za koroški bombonček (to je, da mora Koroško dobiti nova mala Avstrija), da se dete pomiri.

Navidezno in hinavsko so hodili diplomati k naši, to je jugoslovanski delegaciji (bilo je, ko se je sklepal mir v Parizu po prvi svetovni vojni) končno so določili meje, kakor jim je laška pestunja neprenehoma trobila na ušesa - na Karavankah! Le po energičnem nastopu naših delegatov so list umaknili. Pri tem imajo Francozi res zasluge, ker ni kazalo Jugoslovanov, tu Srbov, postavljati pred vrata. Valili so vse na Wilsona in ta je določil plebiscit. Tu v Parizu, je že bilo določeno, da tega bombončka (to je: Koroške) ne dobi slovensko ali jugoslovansko marveč nemško dete (to je Nemška Avstrija).

Preveč smo zaupali v svojo poštenost in v svojo pravično stvar. Premalo smo pa pomislili, da je Lah potomec starih, zvitihi Rimljanov, ki so znali še vsak narod opehariti. Lah je vsako vojsko zgubil a vsakega zmagovalca ociganil. To uči zgodovina. Lah in nihče drug je ociganil tudi nas za Koroško. Amerika, kolikor pride v poštev, Anglija in deloma tudi Francija, so bile vsaj v koroškem vprašanju, v laški službi. Da Lah pri tem ni mislil samo na bombonček za Avstrijo, temveč da je s Koroško v stratežičnem oziru hotel škodovati celi Jugoslaviji, je jasno kot beli dan.

Dne 4.maja 1919 (torej ravno ob času zmagovite jugoslovanske ofenzive na Koroškem) je bila avdiencia pri Wilsonu. Iz Ljubljane je prišla deputacija, ki jo je vodil predsednik vlade dr.Brejc; v deputaciji je bil tudi škof Jeglič. Dr.Brejc je imel na Wilsona jako dober nagovor, ki je vidno napravil na njega vtis. Toda Wilson nam je na ta poizkus odgovoril "Imam poročilo od svoje tankajšne komisije (to je King-Milesova komisija, ki je januarja 1919 v avtu prepotovala slovensko Koroško), ki pravi, da prebiva ondi mešano ljudstvo. Najboljša pot bo, da odloči plebiscit. Torej gospodje, iz te moke ne bo kruha."

Z določitvijo plebiscita je bila usoda Koroške zapečatená, kakor je pokazal tudi izid.

Korošec

ugotovitev, ki jo stara emigracija prezira. Vsaka primerjava s fašizmom ali nacizmom je brez haska, ker ta dva nista imela nobene ideologije (razen ideologije nasilja), dočim nove rodove v domovini pitajo z marksizmom, o čigar prodorni moči smo si pač vsi na jasnem.

Po našem mnenju pada na stare stranke v veliki meri odgovornost da je pod okupacijo peščica komunistov pod krinko nar.osvoboditve našla tako plodna tla za svojo žetev in potegnila za seboj večino naroda. Z ozirom na to polomijo in še režimsko propagando je neresno pričakovati, da bi celo mladi rodovi v domovini sprejeli stare politike in njihove formule. - "Programa" Slov.Pravde ne gre primerjati s programi strank, ker se Pravda ne poteguje za oblast, ji program torej ni potreben in je svojo ustanovno več ali manj programatsko Izjavo (iz leta 1947.) z ozirom na spremenjene prilike vložila v arhiv ter se omejila na nekaj načel, ki naj jo vodijo pri delu. Svojo nalogo in vlogo je menda dovolj jasno in javno obrazložila.

UREDNIŠTVO

'TAKO SEM PRIČAKAL SVOBODO'

4. zgodba

Nedavno je minilo petnajst let od konca 2. svetovne vojne. Za to pri-liko smo naprosili nekaj Slovencev, naj povedo, kako so dočakali svobodo.

## VRNILI SO ME!

Moja zgodba bo malo drugačna od onih, ki so doslej izšle pod tem poglavjem. Pišem jo kot bivši domobranec. Z drugimi sem odšel v Vetrinjo, od tam pa sem bil vrnjen v roke partizanom. Ne bom opisoval poti na Koroško, ker je že mnogim poznana, ampak se bom omejil samo na "vrnitev". Tudi v tem ne bom podajal samo svoje zgodbe, ampak zgodbo vseh, s katerimi sem delil usodo tistih groznih dni.

### Vrnitev

Iz Vetrinje sem bil poslan v nedeljo 27. maja 1945, s prvim transportom. Na transportu so bili največini Srbi in Hrvati, Slovencev je bilo le 600. Angleži so nas pripeljali na postajo Sv. Helena v Podrožci, kjer so nas preiskali, potem pa nas natrpali v živinske vagone. Vlak se je kmalu premaknil v smeri proti zahodu in na naše veliko začudenje zavil v Karavanški predor. Na jugoslovanski strani predora je ustavil. V vagone so takoj vdrli partizani ter nas začeli pretepati, ropati in zmerjati z izdajalci, zločinci, belimi svinjami itd. Še hujše je bilo na Jesenicah, kjer je bilo več slovenskih partizanov. Isto se je ponavljalo na vsaki postaji do Kranja. Pretepanje je bilo nevzdržno, naše razočaranje nad Angleži pa tako veliko, da so se 4 Srbi z noži zaklali.

### Kranj

V Kranju smo izstopili. Takoj so nas odgnali v barake nad mestom. Ljudje so vso pot na nas pljuvali in nas sramotili. Noč smo prebili zunaj. Nihče se ni smel ganiti. Častnike in podčastnike so takoj ločili od navadnih vojakov.

Drugi dan so začeli prihajati partizani iz vseh krajev. Kradli so nam obleko, obutev in hrano, zraven pa nas preteпали z vsem, kar jim je prišlo v roko. Govorili so, da se razen zločincem nikomur ne bo nič hudega zgodilo. Zvečer so ločili mladoletnike.

1. junija smo bili zaslišani, nekatere pa so že odgnali iz taborišča.

3. junija so nas 400 odpravili na kolodvor, na Trati so nam priključili še kakšnih 500 jetnikov iz Škofje Loke, potem pa nas odpeljali v Št. Vid.

### Št. Vid

Takoj po prihodu so nas vrgli v dvorano bivših škofovih zavodov. Tu so nas imeli za prave pse. Iz vseh krajev so prihajali komunisti in kričali, da nas je malo škoda, ker smo le izvržek človeštva, zato nismo vredni, da živimo. Noč in dan so nas preteпали s puškinimi kopiti, palicami in podobnim. Vsak dan smo morali po trikrat poribati pode.

5. junija so nas "zaslišali". V noči na 7. junij so opolnoči pridrveli partizani. Po pet so nas klicali na hodnik, kjer je bilo 20 do 30 partizanov. Obenem so med nas spustili pet mladih komunistov, ki so pograbili puške za cevi in začeli mlatiti po naših glavah, da se je vseh 400 mož kot ovce v kot. Eden od teh je nekoga tako udaril po hrbtu, da se je zvalil po tleh in ni mogel več vsati. Dolgo so ga suvali in brcali, potem pa so ga odnesli.

Ob devetih sem prišel na vrsto za pregled tudi jaz. Najprej so mi vzeli vse, kar sem še imel. Potem sem jih dobil 20 z jermenom po glavi, končno so me pošteno obrcali in pognali nazaj v zbor.

7. junija okrog treh popoldne je prišlo povelje naj se pripravimo za odhod. Prešteli so nas ter nas odgnali na postajo. V vsak vagon so nas natrpali po pedeset. Ob štirih se je vlak premaknil, vozil gor in dol in po polurnem prepeljavanju pripeljal na ljubljanski kolodvor. Bili smo močno zatraženi in ljudje so spet kričali nad nami. Nič nismo vedeli, kam nas bodo odpeljali.

Proti Kočevju

Čez četrte ure so nas premaknili. Ker je bil most čez Gruberjev kanal podrt, smo morali izstopiti in iti peš na vlak na drugi strani. Vso pot so v špalirju stali partizani in nas bili s puškinimi kopiti. Najhuje je bilo pri vagonih, na katere smo ponovno vstopali; pri vratih sta stala dva komunisti in udrihala po nas z vso močjo. Na dolenskem kolodvoru smo spet čakali četrte ure, potem pa je vlak odpeljal naravnost v Kočevje, ne da bi se še kje ustavil. Noč smo prebili v vagonih. Zrak je bil tako slab, da nismo mogli nič spati.

Ob šestih zjutraj so nas prepeljali v domobransko kasarno. Najprej smo morali na hodnik, nato pa na dvorišče, kjer so nam dali za hrano nekaj sprijenega zelja in smrekovih igel. Ker je bilo neužitno, smo stresali na kup, komunisti pa so se norčevali in govorili, da bodo še enkrat skuhali. Na stranišče smo morali posamič in le pod močno stražo.

Iz kasarne so nas odgnali na Marijanišče. Po cestah ni bilo ljudi, ker so že vedeli, kaj bodo storili z nami. V Marijanišču smo bili v prvem nastropju. Tu so nam pobrali vse, kar smo imeli železnega na sebi. Potrgali so nam tudi gumbce. Tu nam je neki partizan iz Dolenje vasi takorekoč tik pred smrtjo govoril, da ne bodo nikogar ubili, ampak bomo morali na prisilno delo. Rekel nam je, da bomo odpeljani na zaslišanje, ker pa se je zgodilo, da so trije domobranci zaklali stražarja in zbežali, nas bodo zdaj uklenili. Kam nas bodo odpeljali, nismo mogli zvedeti prej, dokler nismo sami videli.

Odgnali so nas v pritličje. Vsak posameznik se je moral obrniti v steno, prekrižati roki na hrbtu, komunist pa mu jih je trdno povezal z žico. Roke so nam kmalu omrtvele. Nato so nas povezali po dva in dva ter nas odgnali v drugo sobo, kjer smo čakali avtomobilov. To čakanje je bilo obupno, mnogim je postalo slabo. Prosili smo vode, dobili pa s kopitom po hrbtu. Na dvorišče je pripeljal tovorni avto, pristavili so zaboj ter nas nagnali nanj. Na avtomobilu smo se morali obrniti nazaj, poklekčiti, pogledati v tla in se tako niti premakniti nismo smeli.

Na morišče

Ko je bilo na avtu kakih 50 mož, so nas zastražili 4 komunisti in nas odpeljali proti Šalki vasi, od tam pa v Željne, kjer smo krenili na desno. Tedaj smo bili že vsi prepričani, da nas peljejo v smrt. Radi bi pogledali, kam nas peljejo, a nismo smeli; kakor hitro se je kdo premaknil, je že padlo z debelo palico po glavi. Stražarji so se norčevali, da gremo spet jurišat. Kadar se jim je zdelo, so pograbil palice in mlatili po nas. Nekako na polovici poti, je šofer parkrat zavozil sem in tja, stražarji pa so nas spraševali, če vemo kje smo. Molčali smo in se pripravljali na smrt, dokler nismo prišli na kraj morišča.

Ko so odprli vrata, smo morali takoj sesti. Partizan nas je z neke vrste kavljem potegnil na tla. Počasi so nas razvezali, mi pa smo se morali sleči, nekateri popolnoma do golega. Meni so pustili srajco in spodnje hlače.

Od avtomobila je peljala kakih sto metrov dolga steza, ki je bila izsekana in posuta z debelim kamenjem. Zapodili so nas po stezi. Na vsakih pet korakov je stal stražar, na vsaki strani po eden. Vsi so imeli palice, vsak nas je ustavil in pretepal, dokler mu žrtev ni ušla naprej. Tako smo prišli do jame že popolnoma zmešani. Pred jamo je stražar vsakega vprašal, kako se piše. Če se mu je zazdelo, se je morala žrtev vleči na tla, partizan pa jo je pretepal z palico, dokler je ni ubil. To so delali s tistimi, ki so imeli zlate zobe, da so jim vzeli iz ust. Večina pa je morala narediti počep, rablji pa so nanje odajali posamezne strele ali pa tudi cele rafale.

Tako sem prišel na vrsto tudi jaz. Pred jamo sem počepnil, potem pa hitro padel vanjo. Med padcem je počil strel. Ko sem padel na kup trupel, sem se takoj zavedel, še preden je padla naslednja žrtev za menoj. Povlekel sem se vstran in ugotovil, da sem le malo ranjen.

V kotu jame sem opazil nekoga, ki je nosil kamenje na kup. Povabil me je, naj mu pomagam narediti zaklonišče, zvečer pa bova poskusila priti ven.

Nekaj časa sem nosil kamenje, potem pa začel ogledovati jamo. Bila je kakih 30 m široka in prav toliko globoka podzemna jama. Stene so bile popolnoma navpične, na vrhu je bila že minirana. V jaso so bile navaljene debele skale, na žrtve, ki so jih pobili pred menoj. Poiskal sem mesto na neki skali in se namazal z blatom, da nisem bil takoviden. Zelo me je zeblo. Opazoval sem žrtve, ki so padale v jamo. Nekateri so takoj umrli, drugi so znoreli, nekateri so bili samo ranjeni, drugih niso niti razvezali in so padali v jamo z zvezanimi rokami.

Ta dan je padlo v to kraško jamo okrog 1000 žrtev. Nekaj strašnega je bilo gledati to mesarjenje in umiranje. Kadar je zmanjkalo žrtev, so v jamo metali ročne bombe in kamenje, streljali z mitraljezi in sploh počeli, kar se jim je zahotelo.

O mraku so prenehali streljati. V jamo so navalili kamenja. Od zgoraj smo slišali divje kròhotanje in hojo stražarjev. Ob desetih zvečer smo poskušali splezati ven. Prvi je poskusil neki Belokranjec, pa je rekel, da je nemogoče in bomo morali tu umreti. Potem sem prosil preživele, naj mi pomagajo, pa so rekli, da se ne izplača, ker itak ne bom prišel ven. Pognal sem se po žrdi, ki je bila pahnjena v jamo in bil takoj na vrhu. Po skali je šlo tudi dobro. Na vrhu sem se ozrl okrog, če je kje stražar pa ga ni bilo nikjer, le od druge strani sem slišal govorjenje. Stopil sem na rob in že po nekaj korakih pohodil suhljad, da je počilo pod nogami. Stražar je zavpil, jaz pa sem odšel naprej. Hodil sem celo noč. Tako sem bil pretepen in izmučen, da bi skoro omagal. Tudi groza me je bilo vsega prestanega. Slekkel sem srajco, si obvezal ranjeno nogo in nadaljeval pot iz groba v Kočevskem Rogu.

Taki so bili zame tisti prvi dnevi Titove Jugoslavije, ki je zgrajena na truplih poklanih protikomunistov. Videl sem smrt, svobode pa na svojem potu nisem srečal.

FRANCE DEJAK

---x---

VEKOSLAV FARKAŠ:

## RAZGLEDI

"BOSANSKI POGLEDI" je naziv novega neodvisnega lista, ki je izšel 15. avgusta in ga izdajajo emigrantski muslimani iz Bosne-Hercegovine. Uredniki smatrajo, da obstoja potreba za takšnim resnim listom, ki bi tolmačil dejansko razpoloženje muslimanov. "Muslimanska demokratična emigracija mora priti ven iz svoje zabubljenosti. Ne smemo več dopustiti, da vihtijo našo zastavo nevedneži in šarlatani, ki nas predstavlja v slabi luči in potvarjajo narodno voljo", je rečeno v uvodniku. "Vodilna misel tega bulletina naj bo služba resnici in našim narodnim potrebam... Kulturni medverski in mednarodni odnosi, strpljivost, spoštovanje človeka do človeka - to so naši neodstopni ideali. Ne bomo dovolili, da bi muslimani kdajkoli postali orodje za zatiranje svojih sosedov in za ubijanje svobodne vesti. Ostanemo naj činitelj miru in sodelovanja ter nositelji borbe za svobodo in demokracijo. Zato bomo v vrstah muslimanov Bosne in Hercegovine zavračali vsak občutek nacionalne, verske ali razredne mržnje in se bomo borili pri sebi in pri drugih proti nosilcem tega zla, ker nam to nalaga naša vera, naše demokratično prepričanje in izkušnje iz preteklosti. Ne sme se vrniti čas nacionalne in verske blaznosti iz minulih časov."

Potreba za takim muslimanskim listom je v emigraciji brez dvoma velika in to ne le zaradi muslimanov ampak tudi zaradi demokratičnih Srbov in Hrvatov pa tudi Slovencev. Zato je treba pozdraviti pojav tega novega časopisa. Ni pretirano reči, da sta Bosna in Hercegovina ključ za obstoj Jugoslavije, v katere okviru imajo muslimani ne samo kočljivo vlogo ampak tudi gotovo zgodovinsko poslanstvo, od katere ga je odvisen ne le obstoj muslimanov ampak tudi Jugoslavije ter mir na Balkanu. Naslov lista je: BCM/BOSANSKI POGLEDI, London, W.C.1.

LIK DEMOKRATIJE je naslov moje brošure, ki jo je izdal pariški neodvisni list Savremenik. Brošura je dotiskana in jo bo v kratkem mogoče dobiti tudi preko Založbe Slovenske Pravde oz. njenih poverjenikov (gl. oglas). Kot sem že enkrat napisal, to ni neko epohalno delo, ampak pojasnilo, kaj razumejo pod demokracijo demokrati na zapadu. Srečen bi bil, če bi mogel pokloniti izvod te brošure vsem svojim prijateljem in bralcem Klica Triglava. Na žalost mi to ni mogoče, kar bo vsak sam lahko razumel. Delo je bilo dotiskano po prizadevanju in požrtvovanju g. Boška Vračarevića, urednika neodvisnega Savremenika. Ta dober list vstopa že v peto leto svojega izhajanja, kar je treba samo pohvaliti in se obenem čuditi, kajti vso težo dela in materialnih žrtev nosi v glavnem njegov urednik. Takšnih listov je samo par v emigraciji, toda to, kar oddvojuje Savremenika od ostalih in ga postavlja v posebno kategorijo, je dejstvo, da je list zares neodvisen in še več: list ne služi lastniku in uredniku, da bi sam sebe hvalil in si preko njega skušal ustvariti novo politično zvezdo na emigrantskem nebu. To kar lahko zamerim uredniku je le njegova pretirana skromnost.

RADIKALSKI KONGRES. Kot je poročal "Glas kanadskih Srba" 18. avgusta, se je vršil 3. julija kongres Narodne Radikalne stranke v begunstvu. Gre za radikale g. Stevana Trivunca, kateremu je pred nekaj meseci odrekala druga skupina vodilnih begunskih radikalov pravico, da bi govoril v imenu Radikalne stranke. Kongres se je vršil v Chicagu. Iz poročila je razvidno, da ga je pozdravila tudi pariška Zveza demokratskih Slovencev. "Programska načela", ki jih je sprejel kongres, so v glavnih črtah brez dvoma demokratična. V tem dokumentu je tudi rečeno, da smatra Narodna Radikalna stranka, da emigracija nima pravice, da bi zdaj odločala glede vprašanja obstoja državne skupnosti, oblike državne vladavine (monarhija ali republika) ter o notranji ureditvi skupne države (podrobnosti). Ne glede na to pa je Narodna radikalna stranka monarhistična in se danes bori ter se bo tudi jutri za ustavno parlamentarno monarhijo z dinastijo Karadjordjevićev.

OBVESTILO KRALJEVE PISARNE, ki ga je 25. avgusta objavil "Glas kanadskih Srba" glede avdijence g. Trivunca pri kralju Petru je zanimivo. G. Stevan Trivunac, podpredsednik Srbskega narodnega odbora (KT 255) in tajnik akcijskega odbora Nar. radikalne stranke je, kot pravi obvestilo, podrobno obvestil kralja Petra o delu Vsesrbskega kongresa. Kralj je poslal svoje pozdrave predsedniku Srbskega odbora dr. Milanu Gavriloviću in vsem članom odbora ter temu obljubil vso svojo podporo. Pravtako se kralj, (ki se trenutno zdaj nahaja v Avstraliji,) nadeja, da bodo kmalu pristopile k temu Srbskemu narodnemu odboru tudi druge emigrantske stranke in organizacije. Obenem je pohvalil delo in na = por Nar. radikalne stranke, "da ta naša najstarejša in najbolj zaslužna stranka prilagodi svoja programatska načela zahtevam sodobnega političnega razvoja". Kralj upa, da bodo tudi druge emigrantske stranke posnemale Nar. radikalno stranko. V bistvu, kakor sta Vsesrbski kongres in kongres Nar. radikalne stranke priznala kralja Petra, tako je s svojim obvestilom tudi kralj Peter priznal ta kongres oz. Srbski narodni odbor ter Radikalno stranko. Da bi bilo to priznanje še močnejše, se je komunique zaključil z besedami: "Po končani avdijenci je Nj. Vel. kralj pridržal g. Trivunca na kosilu."

Ni izključeno, da mislijo g. Trivunac in njegovi prijatelji, da je s tem komuniquejem stvar opravljena in da bodo mnogi srbski monarhisti šli zdaj za praporom Srbskega narodnega odbora, ki mu načeljuje dr. Gavrilović, ter praporom Nar. radikalne stranke g. Trivunca. Po mojem mnenju pomeni ta kraljevski komunique začetek konca Srbskega narodnega odbora in Radikalne stranke g. Trivunca, kajti velik del srbske emigracije že začenja intenzivno kampanjo, da bi razbil obe organizacije. Gotovo je težko biti kralj, kajti njegovi podaniki mu sledijo samo tedaj, kadar gre v tisto smer, ki jo oni hočejo. Kakor hitro pa so v preteklosti ti vneti monarhisti videli, da kralj rine v drugo smer, ki jim ni pogodu, so preko noči postali najbolj zagrizeni republikanci.

HRVATI, SLOVENCİ IN HRUŠKA. - Predavanje, ki ga je imel 28. novembra la ni na čikaški Srbski ljudski univerzi g.dr.Branko Pešelj, je izzvalo različne komentarje v emigrantskem tisku. Predavatelj, bivši osebni tajnik dr.Vladka Mačka, je nedavno odgovoril na najvažnejše pripombe v članku za HRVATSKI GLAS in GLAS KANADSKIH SRBA, poleg tega pa še na ne kaj vprašanj urednika NAŠE REČI g.Desimirja Tošića. Na kratko rečeno, g.Pešelj je za konfederativno Jugoslavijo s posebnimi nacionalnimi voj skami, poštami, ministrstvi financ itd, torej prej nekaj podobnega Atlantskemu paktu kot pa kakšni državi. V pogledu Bosne smatra, da ta ne more biti posebna konfederativna edinica, ker prebivalstvo Bosne ne predstavlja kak poseben narod in torej potem Bosna ne sme biti enako= pravna s hrvaško in srbsko državo; to bi bila neke vrste žalitev zanju. Po dr.Pešlju morejo biti muslimani ali Hrvati ali Srbi. Neopredeljenih muslimanov on ne priznava. Torej se ti morajo nekako opredeliti. In na tej osnovi je potem treba izvršiti plebiscit, da bi bilo jasno, ali bo Bosna-Hercegovina v hrvaški ali srbski državi. Ta rešitev pa je mož na izključno le v okviru državne skupnosti Srbov, Hrvatov, Slovencev in Macedoncev. Dr.Pešelj odločno odklanja rešitev dr.Krnjevića, ki je enako za plebiscit v Bosni, toda ta naj bi potem bila ali v suvereni Hrvatski ali suvereni Srbiji.

Posebno važnost polaga dr.Pešelj na sedež zvezne vlade Jugosla vije in smatra, da bi ta moral biti na desni strani Save pri Bosan = skem Brodu. Tako bi bil enako oddaljen od Beograda in Zagreba, istočas no pa tudi od Ljubljane, Niša, Subotice in Sarajeva. S tem postavlja dr.Pešelj Slovenijo v drugorazredne enote zvezne države, Ljubljano in Sarajevo pa celo v isto vrsto s tretjerazrednima centroma Nišom in Subotico. Tega kajpak Slovenci ne moremo dovoliti in mislimo, da bi bila najboljša rešitev, da se najde nek kraj, ki bi bil enako oddaljen od vseh političnih centrov poedinih konfederativnih edinic. Kaže da bi to bilo nekje sredi Jadranskega morja.

G.dr.Pešelj kajpak ni mogel zahajati v kratkem članku v podrobno sti. Bil je mnenja, da imamo vsi skupaj dovolj pravnikov, ki bi znali formulirati temeljni ustavni zakon te enakopravne in demokratične državne skupnosti.

Nas zanima, kaj misli dr.Pešelj o Slovencih. On se ne strinja s K.K. v Naši reči, češ da bi se hrvaške zahteve resno razlikovale od slovenskih. Dr.Pešelj pravi, da Slovenci iz l.1960. niso isti kot oni iz l.1918, ampak da danes predstavljajo znatno politično in ekonomsko moč in da hočejo biti povsem enakopravni s Hrvati in Srbi. V glavnem, Slovenci bodo šli z Beogradom proti Hrvatom, če bodo slednji hoteli razbiti Jugoslavijo. Če pa se urede srbsko-hrvatski odnosi, bodo pa Slovenci najnaravnejši zavezniki Hrvatov za polno enakopravnost suve renih držav in narodov svobodne, demokratične Jugoslavije, meni dr.Pe= šelj. Dasi so - po dr.Pešlju - Slovenci za tako enakopravnost, ven = dar "morda ne bodo hoteli biti v prvih vrstah kot nosilci zahtev za takšno bistveno reorganizacijo, ampak se bodo držali one narodne: 'Le tresite, vi bratje Hrvatje, to hruško; ko bo nekaj od tega, evo potem tudi nas!'"

Mnogo, morda celo vsi Srbi in Hrvati v emigraciji, vidijo celot= ni problem obstanka Jugoslavije le v hrvatsko-srbskem sporu. Pozablja jo pa, da bi morala morebitna njihova medsebojna rešitev tega proble ma brezpogojno zadovoljiti tudi Slovence, Macedonce in muslimane. Slo venci bi, podobno kot v prvi Jugoslaviji, napravili neodpustljivo napa ko, če se ne bi postavili v obrambo interesov prebivalcev Bosne in Hercegovine in zlasti še muslimanov ter tudi Macedoncev. Rešitev hrv.-srbskega spora leži po dr.Pešljevem mnenju v tem, da se zagotovi popolna enakopravnost vseh narodov Jugoslavije in ne le Srbov in Hr= vatov. Če to drži, potem Srbi in Hrvati ne morejo igrati vloge "dveh velikih", ki bodo odločali brez "dveh malih", Slovencev in Macedoncev. Ali smo vsi enakopravni od samega začetka razgovorov - ali pa iz te moke ne bo kruha. To torej pomeni, da Srbi in Hrvati ne morejo reševa ti brez Slovencev, Macedoncev in muslimanov o usodi Bosne ali muslima nov, pa čeprav Bosanci niso poseben narod. V bodoči Jugoslaviji mora= jo biti interesi Beograda in Zagreba enakopravni z Ljubljano, Sarajevom in Skopjem.

## PISMA UREDNIKU

**BIVŠI ZBORAŠI** - G.urednik! G.Kalebu pač zlepa ne zmanjka besed, a s tem ni rečeno, da tudi veliko pove. Zbodlo me je v oči, kako se z g.Kostičem vrtita okrog glavnega vprašanja, ne da bi se ga dotaknila. Rad verjamem g.Kalebu, da je pretrgal organizacijske zveze z Zborom g. Jaše Ljotića in da je politično-programatsko prekinil z Zborom že takrat, ko se je pričel zavzemati za demokratične Združene države Jugoslavije. Toda pridevnik "demokratičen" sam zase še ne napravi iz bivših Zborašev demokrate, saj končno v ciljih Saveza "Budučnost" ni niti besede o demokraciji. "Združene države" kažejo, da so se pod vplivom modernih ameriških in evropskih vzorcev odpovedali nekdanjemu centralizmu in morda celo organski enotnosti jugoslovanskega naroda, o kateri so včasih pridigali. G.Kaleb ne trdi, da je prekinil z Zborom tudi ideološko in ne kritizira pred- in medvojne politike pok.Dimitrija Ljotića, katerega omenja z očitim spoštovanjem. Kar presunljivo si je predstavljati g.Kaleba, kako se pogloblja v Ljotićeve ideološke trakte, ki krive masone in žide za boljšebovno nevarnost, in kako napenja svoje bistre možgane, da bi razložil mrzlo vojno kot židovsko in masonsko zaroto. Žalostno je, kadar se bistroumni ljudje bavijo z nesmiselnimi zadevami, a dokler se g.Kaleb ne odpove Ljotiću in vsem njegovim delom, moram sklepati, da so presunljive predstave upravičene.

Ključ do razlage njegovega sedanjega stališča mi je dala izjava, da smo mi vsi izgubili vojno. Pozabil je dodati, da smo med zadnjo vojno imeli v Jugoslaviji revolucijo in da nasprotniki v prvi niso bili isti kot v drugi. Komunistom je uspelo, da so se postavili na zmagovito zavezniško stran in so zmagali v revoluciji. Toda nekateri, ki so bili proti komunistom v revoluciji, so bili proti Nemcem v svetovni vojni. Ta komplikacija morda ne prija ostri logiki g.Kaleba in po pravici se lahko posmehuje, da so ti zadnji izbrali najslabšo pot. Kajti zavezniki jih v zmagi sploh niso marali medse. Ljotićevci so bili bolj logični, ko so se zvesti svojim načelom postavili na hitlerjevsko stran. Tiste, ki so bili za zaveznike, a proti komunistom, je poraz grozovito pretresel in temeljito razočaral; zato se na splošno kritično ozirajo na preteklost in grajajo pred- in medvojne voditelje. Ljotićevcem pa je bilo razočaranje prihranjeno. Še zmeraj so prepričani, da so imeli prav, ko so pridružili Hitlerju, in da so le višje sile, brez njihove krivde, preprečile zmago. Zato ne preiskujejo preteklosti in ne krive voditeljev. Razšli so se nad tem, kako naj prirede program in delo sodobnim razmeram. Bivši Zboraši z g.Kalebom so uvideli, da je modernizacija potrebna, medtem ko g.Jaša Ljotić zastopa konzervativna mišljenja. Prirejanje programa pa ne pomeni spremembe osnovnih pogledov. Tako vsaj sklepam po pismih g.Kaleba. Zato z g.Kostičem ne govorita v istem jeziku, ko omenjata prekinitev s preteklostjo, in vsak ima po svoje prav. Dobro bi bilo, če bi to upoštevala. Čeprav se ne bosta strinjala, se bosta vsaj razumela in se ne bosta prerekala v dolgih pismih v Vašem listu.

ŠTEFAN TOMAŽIČ

**OB "SLOVENSKI FORMULI":** G.urednik! Tajnik Narodnega odbora za Slovenijo g.M.Stare mi je poslal sledeče pismo od 6. avgusta t.l.: 'V zvezi z vašim pismom uredniku Klica Triglava, ki je bilo objavljeno v številki 253, si vam dovoljujem poslati sledeče pojasnilo:

V Argentini živeči člani Narodnega odbora za Slovenijo smo imeli 14. aprila v Buenos Airesu sejo, na kateri smo razpravljali o dokončnem besedilu Slovenske formule, kakor nam ga je poslal predsednik dr.Miha Krek. Naše soglasje smo istega dne sporočili dr.Kreku, kakor tudi to, da bo v Argentini objavljena Slovenska formula z dr.Krekovim komentarjem že v naslednji številki Svobodne Slovenije.

Da bi mogli čim prej obvestiti slovenske, hrvatske in srbske liste v izseljenstvu o Slovenski formuli, je bilo dogovorjeno, da tajništvo NO v Buenos Airesu pošlje vsem listom z avijonsko pošto po en izvod Svobodne Slovenije, v kateri bo objavljena Slovenska formula z dr.Krekovim člankom.

Zato smo odposlali takoj po izidu še v mesecu aprilu vsem slovenskim, hrvaškim in srbskim listom v izseljeništvu, katerih naslovi so nam znani, po en izvod Svobodne Slovenije števil. 16. z dne 21. aprila t. l. Ta izvod Svobodne Slovenije je bil poslan tudi Klicu Triglavu.

Doslej se noben slovenski, hrvaški ali srbski list ni postavil na stališče, da mu Slovenska formula ni bila dostavljena. To je storil le Klic Triglav, ostali listi so pa po Svobodni Sloveniji objavili Slovensko formulo, kakor tudi svoje komentarje.

To vam sporočamo v pojasnilo, da niti Narodni odbor, še manj pa predsednik dr. Kreka zadene očitek, "da bi kako skupino Slovencev izključeval iz narodne skupnosti."

Žal mi je, ker sem verjel trditvi v članku Partizanščina (KT 252) ter napisal izpad proti NO in g. dr. Kreku, za kar se sedaj tem potom opravičujem. - G. urednik bo objavil to pismo neskrajšano in nespremenjeno v septemberski številki KT.

F. PIRNAT

G. urednik! Šele pred dnevi mi je prišel v roke Klic Triglav 254 s komentarjem "slovenske formule". Ne morem razumeti, zakaj Narodni odbor ni poslal svojega proglasa v objavo tudi Klicu Triglavu, toda še manj morem razumeti pisanje Vašega lista. Odmev v KT na "slovensko formulo" je milo rečeno defetističen. V uvodniku beremo, da je formula prazna in da bi bila potrebna "alternativa naprednejših idej". Ko bi nam uvodnik le pojasnil, v čem naj bi te naprednejše ideje bile! Ali naj se Narodni odbor zavzame za "socializacijo in planifikacijo"? Če je uvodničar tega mnenja, bi nam morda pojasnil, zakaj je program Slov. Pravde prav tako splošen kot "Slovenska formula", da si se obrača na mnogo ožji krog. Uvodnik dalje pravi, da o "narodnih očetih" "v domovini vsaj trideset letnikov ničesar ne ve". To je prav lahko mogoče, ker je, kakor vidimo iz izjav, ki jih je KT poslal tržaški dopisnik, precej mladih ljudi doma popolnoma pod vplivom marksistične propagande. Toda ali je dejstvo, da je pred vojno in med vojno večina nemške in italijanske mladine norela za Hitlerjem in Mussolinijem, preprečilo, da sta bila Adenauer in De Gasperi, ko se je ideološka megla razkadila, izvoljena z ogromno večino, pa ne na programu "naprednejših" ali fašističnih idej, ampak stare solidne liberalne demokracije, ki po vsem sodeč lahko edina zagotovi, če sploh kaj more, ljudem svobodo in napredek, čeprav ne daje "enakosti v uporabi proizvodnih sredstev", ki nam jo priporoča eden izmed marksističnih učencev iz Trsta. Temu se nadalje zdi, da moramo iznajti tudi novo vrsto demokracije, "ki jo terjata socializacija, ki se v eni ali drugi obliki pojavlja v svetu". Menda mu še vedno ni jasno, da razni socializatorji morajo iskati novih vrst "demokracije", ker bi jih navadna svobodna demokracija prav hitro pomedla z oblasti skupaj z njihovo neučinkovito socializacijo. Ali obiskovalec ne ve, da so v zadnjem letu socialistične stranke v Nemčiji, Avstriji in Švici črtale nacionalizacijo iz programa, britanska laburistična stranka pa je v agoniji, ker s socializacijo ni mogoče pridobiti več nikogar v današnji družbi blaginje, ki so jo na Zahodu dosegli pod "kapitalističnim bičem".

Precej neslano je pisati, da "človeške pravice" ne morejo biti osnova "slovenske formule", ker je zanje tudi komunistični režim v Jugoslaviji. Nobena skrivnost ni, da komunisti uporabljajo človeške pravice kot špansko steno, za katero se skriva njihovo nasilje in da jih krivenčijo, kakor se jim zdi. Primerjati šikane, ki so si jih stare stranke dovoljevale pred vojno v Jugoslaviji, z vsesplošnim teptanjem človeških pravic pod komunizmom, pa kaže na pomanjkanje vsakega občutka za mero

LJUBO SIRČ

/ O vsebini pisma gg. Pirnata in Sirca razpravljamo v enem od današnjih uvodnikov.

Urednik /

SPOMNITE SE PRED ZIMO SOCIALNEGA SKLADA KLICA TRIGLAVA!

LJUBO SIRC:

## OBISOJEN NA SMRT

(Po angleškem rokopisu priredili sodelavci KLICA TRIGLAVA)

Koncem 1944 je Ljubo Sirc kot vojak narodnoosvobodilne vojske pod Titom priplul iz Italije v Split, odkoder je čez nekaj mesecev s partizanskim oskrbovalnim transportom prišel do Topuske na Hrvaškem, kjer je čakal na zvezo za Belo Krajino.

## POHOD V ČRNOMELJ

\*\*\*\*\*

Bližal se je marec 1945. leta, ko smo vendar zvedeli, da je neka slovenska brigada uspešno prekoračila progo med Zagrebom in Karlovcem ter prinesla ranjence, a na povretku bo odnesla v Slovenijo živila in opremo in se ji bomo lahko priključili. Vsi Slovenci, ki smo čakali na zvezo, smo se naložili na kamion in se odpeljali v Pisarovino k brigadi. Med nami je bil mlad politični komisar v spremstvu dveh deklet in znanec kapetan H. Pisarovina je revna vas v Baniji. Lesene hiše so imele poleg kuhinje eno samo sobo s podom iz sphane zemlje. Na svojo veliko presenečenje sem odkril, da je služila za "nevtralno zono", kjer so se sestajali partizanski in nemški zastopniki in zamenjavali ujetnike.

Brigada se je odpravila iz Pisarovine naslednje popoldne v dolgi vrsti drug za drugim, brez zasčitnic na bokih. Štela je kakih 200 mož, od katerih je vsak nosil po dva ali tri vojaške plašče. Nekaj mul pa je bilo obloženih s soljo. Uvrstili smo se za mulami in hitro stopali med topečim se snegom po blatnih stezah. Od zadaj so neprestano prihajali pozivi "Kolona, počasi!", a niso imeli nikakega učinka. Pričelo se je mračiti, ko sem zagazil v blato na polju in zaostal. Ko sem spet ujel svojega prednika, se je mož ustavil in se pričel ozirati okrog sebe. Nekaj partizanov se je vračalo po stezi nam naproti, oni v vrsti za nami so nas dohajali, pa se nas je nabrala precejšnja gruča na odprtem travniku. Očividno je bilo, da se je kolona pretrgala.

Komisar z dvema dakletoma je brž obtožujoče pokazal name in kapetana H., češ da sva izgubila zvezo, in ena od deklet je jezikal da so take včasih ustrelili. Na srečo je nekdo iz repa kolone poznal pot, tako da smo po kakih desetih minutih spet ujeli prednji del brigade.

Korakali smo skozi vas, kjer so nam kmetje dajali vode. Potem smo v popolni temi lezli na nasip, prekoračili železniško progo in se spustili na močviren travnik, ki se je končal ob potoku. Partizan pred mano je skočil, preskočil potok, spodrsnil na drugem bregu in vznemirjen štrbunknil v vodo. Imel sem večjo srečo, ker sem skočil naravnost v vodo in jo le zajel v čevlje. Čez kako uro smo v teku prekoračili široko glavno cesto med Zagrebom in Karlovcem. Najnevarnejši del poti je bil za nami in kolona je stopala počasneje.

Na položaje

Noč se je vlekla, nahrbtnik me je vedno bolj težil in počitek se mi je prilagel, a ustavili smo se le za kakih deset minut. Nekateri so zaspali, čim so sedli na zemljo. Potem smo nadaljevali pot še zmeraj v dolgi vrsti drug za drugim. Nekajkrat je od ust do ust prišlo povelje "Komisar drugega bataljona naj se javi komandantu", pa nisem opazil odziva in se mi je pričelo dozdevati, da drugega bataljona sploh ni. Dosegli smo gričevit svet in pot se je zdaj vzpenjala, zdaj spuščala.

Pričenjalo se je svitati, ko smo prišli do vasi Svete Jane, kjer je bil obljubljen počitek. Pred nami je nenadoma počilo nekaj granat. Kolona se je mirno pomikala skozi vas mimo dve partizanov, ki sta razbijala na vrata kmečke hiše. Vprašal sem ju, kaj se je zgodilo in sta povedala, da je iz te hiše padel strel, nakar je komandant uka-

zal, naj parkrat ustrele z metalcem min na polje pred vasjo. Premišljal sem, kakšen smisel naj bi to imelo. Partizana sta se naveličala razbijati po vratih, ker se zanju nihče ni zmenil in se tudi v hiši nihče ni zganil. Uvrstila sta se v kolono, ki je iz vasi zavijala po ozki dragi med goznatimi pobočji. Čelo brigade se je vzpenjalo s poti na levo po strmi stezi v hrib, ko je za nami zaregljala strojnica. Pospešili smo korake. Iz vasi je po poti pridrjal kmečki voz. Zavil sem v breg in se ustavil, ko mi je zmanjkalo sape. Iz vasi se je še vedno razlegalo streljanje. Na hribu nad mano se je nekdo drl na ves glas: "Na položaj, na položaj!"

Rdeča zarja je naznanjala sonce. Z našega hriba so pričeli streljati na nasprotni breg. Napenjal sem oči, pa nisem opazil sovražnika. Nazadnje so izstrelili rdečo raketo. Partizani z izmučenimi obrazi so še vedno lezli v hrib. "Davaj, davaj!" jih je priganjal neki Rus. Vzpenjal sem se za njimi, pa sem se spet ustavil, razvezal nahrbtnik in se podprl s prepečencem in mesno konzervo. "Zajtrk, kaj?" sta rekla dva partizana, ki sta prišla za mano.

Za hribom sem spet našel brigado in kmalu smo nadaljevali pot. Nekdo mi je pomagal nositi nahrbtnik. Čez kake pol ure smo prišli do osamljene kmetije, kjer smo se napili vode. Brigada se je popolnoma razbila. Po poti pred sabo sem videl majhne skupine vojakov in zdelo se mi je, da sem zadnji od cele brigade. Vsake toliko sem nekoliko počival, pa spet korakal sam zase. Bilo je že skoraj poldne, ko sem dohitel majhno skupino partizanov, ki so izčrpani ležali v travi. Pil sem pri studencu v gozdu. Za gozdom so se odprla polja. Sredi polja je ležala crknjena mula, za katero je bil pohod prehud. V vasi pred mano sem opazil brigado, ki je počivala. Z neko kmetico sem zbarantiral nekaj perila za jajca in krompir. Hotela je moj avstralski pulover.

#### Nemški ogenj

Ko sem dohitel brigado se je že pripravljala za odhod. Nalotel sem na kapetana H., ki je bil pravtako izmučen kot jaz. Na nogah smo bili 24 ur takorekoč brez prestanka. Odločila sva se, da se z zadnjimi močmi zavlečeva do vasi Draščiči, katero sva videla na drugi strani globoke grape. Dolj je še šlo, a na drugi strani gori je bilo zelo težko, a končno sva le dosegla vas. Poiskala sva terenskega aktivista, mlado dekle, ki naju je povabila v hišo, nama dala jesti in pripravila nekaj slame. Povedala nama je, da Ustaši včasih pridejo v vas. Komaj sva se vlegla, je nekdo trkal na vrata. A bila sta le dva zaostala partizana iz naše brigade. Eden je imel roko v obvezi.

Povedala sta, kaj se je zgodilo. Bila sta zadnja v koloni, ko smo zapuščali Sveto Jano. Nekdo za njima je zakričal: "Stoj! Kdo gre?" Pošteno, čeprav nespametno, je eden odvrnil: "Partizani!" V odgovor je dobil rafal iz brzostrelke. Nekaj partizanov je padlo. Eden od naše dvojice je bil ranjen v roko, ko je tekel proti gozdu. Drugi se je skril za kup gnoja in kmet ga je pokril z vejami. Tako ga Nemci in Ustaši niso odkrili. Partizana sta cenila, da jih je bilo deset ali dvajset. Trije ali štirje partizani so bili ubiti, kakih pet pa so jih ujeli in naložili na kamion. Med vsem tem pa je brigada s položajev na hribu streljala na nasprotni breg brez učinka.

Naslednje jutro smo ranjenca naložili na voz z volovsko vprego in se napotili za brigado. Dvomil sem, da je komandant sploh opazil, da je izgubil nekaj mož. Ranjenca je roka zelo bolela, čeprav kost ni bila poškodovana. Pritoževal se je čez oficirje, ki da niso nič prida in se sploh ne brigajo za svoje ljudi. Opoldne smo se ustavili v neki vasi, kjer nam je terenc preskrbel hrano šele po hudem prepiru. Ranjenca smo odpravili v bližnjo partizansko bolnišnico.

#### Razumniki

Popoldne smo se ustavili v kmečki hiši, kjer smo nalleteli na čuden prizor. Okrog mize je sedelo pet ali šest partizanov v angleških uniformah in se mastilo s klobasami. Mi smo se posedli okrog peči, da se posušimo. Partizani za mizo so se spogledovali in šepetali med

sabo, končno pa so nas le povabili za mizo k malici. Bili so "intelektualci", ki so pritrdjevali vsemu in vsakomur in so zato dobili "važne položaje pri partizanih. Delali niso nič, le hodili so od vasi do vasi in hvalili modrost voditeljev in se važne delali. Čeprav sem imel potni nalog za štab VII. korpusa, mi niso povedali, kam naj se obrnem, ker so bili tako silno konspirativni. Ni me posebno motilo, kajti spoznal sem, da civilisti več vedo, kot partizani, in boljše pokažejo pot.

Proti večeru sva s kapetanom H. prišla v Metliko. Javila sva se na komandi mesta, kjer se je prikazal mladi komisar, tokrat brez deklet, in je pričel obtoževati kapetana H.: "Aha, tukaj ste! Zdaj takoj lahko vložim svojo prijavo. Preden smo prekoračili železnico, ste si odrezali oficirske oznake z uniforme. Vsak oficir mora biti ponosen na svoj čin, vi pa ste odrezali oznake!"

Po tem lepem sprejemu so naju poslali na postajo za uničevanje mrčesa. Če nisi imel uši, si se jih prav gotovo nalezal, ko si sedel na tleh v temni sobi polni nagih mož, medtem ko si oddal perilo v razuševalnico. Po tem oprasku sem poiskal Engelberta Gangla, bivšega podstarosta Sokola, ki me je zelo ljubeznivo sprejel. Opazil sem, da ni kaj posebno navdušen, čeprav je pred kratkim z drugimi vidnimi osebami podpisal izjavo v podporo narodnoosvobodilne oblasti.

Noč sem prespal na okroglih mizah neke gostilne, drugega dne pa sem se odpravil v Črnomelj. Tam sem naletel na dr. Črnelja, Primorca, katerega so Italijani leta 1941 v Trstu obsodili na smrt. Vesel sva se pozdravila in peljal me je v "Hotel" Klepec, kjer je bila nastanjena skupina izobražencev, katere sem preje srečal v Splitu. Komunisti jim niso dali nikakršne prave zaposlitve in moške so se dolgočasili v Črnomlju. Dr. Zdravko, ki je bil zaprt pod Italijani, se je hotel vrniti na Primorsko, kjer so ga ljudje dobro poznali in je imel precej vpliva. Toda komunistom to ni prijalo in zato so ga pridržali v Beli Krajini. Dr. Lukan, tajnik banke in ekonomist, je kasneje prevajal angleške vojaške knjige o brezžičnih zvezah. Takih primerov je bilo še veliko.

Sprejeli so me z velikim veseljem in so tako uredili, da se lahko spal v njihovem "hotelu". Pripovedovali smo si dogodivščine. Povedali so, da se je po Črnomlju raznesla vest, da je neka slovenska brigada potolkla močnejšo nemško edinico pri Sveti Jani. Bridko smo se smejali.

Prihodnjič: Ob partizanskem ognju.

Copyright

### BOŽIČ JE ŠE DALEČ,

a vendar ni prezgodaj misliti na božična darila! Kaj je lepšega kot darilo, ki prijatelja v daljnem svetu spet in spet spominja na vas? **N a r o č i t e** mu **KLIC TRIGLAVA!**

Poseben popust za božična darila - kamorkoli na svetu:

|                     | za pol leta: | za celo leto: |
|---------------------|--------------|---------------|
| V Veliki Britaniji: | 10/-         | 20/-          |
| V Severni Ameriki:  | £ 1.50       | £ 3.00        |
| V Avstraliji:       | 10/-         | 20/-          |

Prvo številko mu bomo poslali za božič z Vašimi osebnimi voščili za praznike na posebej za to tiskani voščilni karti.

oglas

Že za **5/-** (poština vključena) si lahko nabavite 12 božičnih kart s slovenskim voščilom. Pišite na

PICA PRINT BURY  
17, Toon Crescent  
BURY Lancs.

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slov. Pravda", katere mnenje predstavljajo le ti isti prispevki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Letna naročnina v Angliji 24/-, v Sev. Ameriki £ 3.50, v Avstraliji pa 30/-. Letalska dostava: dvojno.

BM/TRIGLAV, LONDON, W.C.1

## OD MESECA DO MESECA

Jugoslovansko delegacijo na jesenskem za sedanju skupščine Združenih Narodov sestavljajo: Tito, sekretar za zunanje zadeve Koča Popović, gl. tajnik predsednika republike Leo Mates, stalni jugosl. predstavnik v ZN Dobrivoje Vidić in pomočnik sekretarja za zunanje zadeve Josip Džerdja. Njihovi namestniki so: veleposlanik Mišo Pavičević, direktor instituta za mednarodno politiko in gospodarstvo Janez Stanovnik, načelniki oddelkov v sekretariatu za zunanje zadeve dr. Djura Ninčić in Budimir Lončar in pomočnik načelnika oddelka dr. Janvid Flere. Na ta način bo Tito končno le videl ZDA.

Pred svojim odhodom v New York je Tito podal izjavo, da je nujno, da zaradi slabega mednarodnega položaja čim več predsednikov vlad prisostvuje zasedanju generalne skupščine. Med najvažnejše probleme je vključil kolonialno vprašanje, razorožitev in "druge stvari". Med temi "stvarmi" je verjetno Kongo, o katerem je Tito nedavno izjavil, da "jugosl. vlada in ljudstvo smatra, da ima centralna vlada (Lumumbe) pravičo vzpostaviti svojo avtoriteto na vsem področju Konga."

Jugosl. časopisi so v tem obdobju nadaljevali svoje napade na Lumumbine nasprotnike in "reakcionarje" v Kongu, češ da uživajo pomoč zahodnih sil. Medtem ko so ti časopisi ostro obsojali vmešavanje Belgijcev in drugih neimenovanih "zahodnih sil", niso niti z besedico omenili sovjetskega vmešavanja in dejstvo, da Lumumbinim vojakom po veljujejo češki komunistični oficirji, ki so prišli v Kongo kot "tehnik". Iz Lumumbe so napravili mučenika in mu stavili na razpolago svoje propagandne kanale, ko so ZN zasedli radio postajo v Leopoldvillu.

Kardelj je napisal brošuro "Socializem in vojna", v kateri zavrača kitajske komunistične teorije, da je vojna med socializmom na eni in kapitalizmom in imperalizmom na drugi strani neizogibna. Socialistične sile v svetu so danes že tako močne, da lahko prevladajo brez vojne, zagotavlja Kardelj in trdi, da oni, ki zagovarjajo vojno, ne kažejo vere v moč teh sil. Zato kitajski komunisti tudi ne verujejo v možnost mirne koeksistence med deželami z različnimi socialnimi sistemi in napadajo jugoslov. zunanjo politiko. V slučaju vojne je možno, da bi se delavski razred na Zahodu raje opredelil za obrambo svoje domovine, kar bi okrepilo reakcionarne kroge v njihovem boju proti socializmu. Poleg tega, pravi Kardelj, kdo bi nosil glavne udarce atomske vojne? Verjetno oni, ki poseduje atomsko orožje, a to je Sovjetska Zveza ne pa Kitajska.

Ta Kardeljeva brošura se je sovpadala s sestankom komunističnih voditeljev v Buka-

rešti, na katerem je prišlo do obsodbe dogmatizma in "levičarskih" teorij o neizbežnosti vojne in do zmage Hruščevega stališča o koristi in nujnosti mirnega sožitja. Toda Kardeljeve brošure niso po zdravili v Moskvi, ker bi se sicer znašli na isti liniji z jugosl. "revizionisti". "PRAVDA" je bila v taki naglici, da obso di Kardeljeve teorije, da njeni kritiki niso utegnili Kardeljeve brošure niti do konca prebrati. Na Pravdin članek je odgovorila Beograjska BORBA z obtožbo, da si hočejo moskovski kritiki za vsako ceno pridržati ideološki monopol in napravljati vtis, da se borijo proti dvema skrajnostima: kitajskemu dogmatizmu in jugosl. revizionizmu. Toda, pravi BORBA, kadar kritizirajo jugosl. komuniste, se sami prelevijo v dogmatike in tolčejo po njih z argumenti, katere zavračajo pri Kitajcih.

K prednjemu naj še dodam, da je bil dopisnik Tanjuga v Pekingu oni, ki je prvi sporočil o vračanju sovjetskih strokovnjakov iz Kitajske v Sovjetsko zvezo, na kar se je vest raznesla po vsem svetu in dovedla do raznih spekulacij o odnosih med sovjetskimi in kitajskimi komunisti. Izgleda, da ina Tanjugov dopisnik v Pekingu precej svobode pri poročanju.

Kot sem že poročal, je bil na počitnicah v Jugoslaviji Hugh Gaitskell, šef britanske laburistične stranke. Na koncu svojih počitnic je v Ljubljani razgovarjal s Kardeljem, Bakaričem, Marinkom, Vido Tomšičem, Miko Špiljakom in Milentije Popovićem - kot predstavniki socialistične zveze. V razgovorih so sodelovali še Sam Watson, član izvršnega odbora laburistične stranke; David Ennals, tajnik za mednarodne odnose, in Dennis Healey, laburistični poslanec. Sporazumeli so se, da razvijejo medsebojne odnose. A priznali so razlike, ki obstojajo v njihovih pogledih. Po povratku v London je Gaitskell dal interview enemu izmed BBC-jevih komentatorjev, ki je bil skoro ob istem času v Beogradu. Oba sta se strinjala, da je Titov režim enopartijski režim, čeprav se v Jugoslaviji trudijo delati vtis, da temu ni tako. Kolikor mi je poznano, tega interviewa BBC ni vključil v svoje oddaje za Jugoslavijo v slovensčini, a za srbske oddaje ne vem.

Kasneje je bila na obisku tudi Barbara Castle, članica izvršnega odbora laburistične stranke, ki je obiskala večje število krajev od Slovenije do Makedonije in "proučila delavsko samoupravo". Za nimivo bi bilo brati njene vtise.

Spet se je začelo novo šolsko leto. Dva in pol milijona učencev bo obiskovalo osem razredne šole, ki so jih uvedli po vojni v skladu z zakonom o obveznem osemletnem šolanju. Toda marsikaterih šolskih knjig ni na razpolago, ker jih bodisi še niso ali ne nameravajo natisniti. Problem je v prehitrem menjavanju učnih knjig in popravljanju njihove vsebine. Število univerzitetnih akademikov se je povzpelo letos na cca 100.000. Poleg 24 tehničnih fakultet imajo v Jugoslaviji sedaj tudi 8 medicinskih, 7 ekonomskih, 9 filozofskih, 6 pravnih, 7 poljedeljskih in 5 prirodoslovno-matematičnih fakultet z večjim številom podružnic v raznih krajih. Kljub temu je nivo diplomiranih, zlasti v zadnjih letih, precej padel zaradi naglice s katero želijo čimprej zadostiti potrebam razvijajoče se industrije. Nekateri izpiti, zlasti maturitetni, so postali smešno enostavni.

340 akademikov je preživelo del svojih počitnic na praksi v tujini. 117 jih je bilo v Zahodni Nemčiji in 87 na Poljskem.

Jugoslavija je prenehala uvažati žito, ki jo je vsako leto stalo okrog 100 milijonov dolarjev. Letos ga je celo izvozila in to 160.000 ton v Anglijo, Švico, Izrael, Zahodno Nemčijo, Nizozemsko in na Madžarsko.

50-letnico jugosl. zrakoplovstva so proslavili z odkritjem 10-metrsko visokega spomenika prvemu jugosl. pilotu Edvardu Rušjanu v Novi Gorici, a v Beogradu so imeli velik aero-miting, na katerem je sodelovalo celih 56 jet-letal, 68 motornih letal in 20 jadralnih letal. Prikazali so nekaj zelo uspešnih akrobacij in skokov iz letal, medtem ko je major Franc Rupnik s svojim jetom prebil zvočno zaveso.

126 športnikov je zastopalo Jugoslavijo na olimpijadi v Rimu. Njegov vodja je bil Mika Tripalo, predsednik CK Ljudske Mladine Jugoslavije. V nekaterih panogah, kot recimo v košarki, waterpolu in jadranju so zasledili še kar dobra mesta, a v nogometu so si priborili zlato medaljo, ko so v finalu premagali Dansko s 3:0. V rokoborbi so dosegli srebrno medaljo, ko se je bolgarski rokoborec nalašč vdal sovjetskemu in s tem prikrajšal Jugoslovane za zlato medaljo.

Jugoslovanska televizija je odkupila večji del programa olimpijade in sprejem je bil zelo dober. Novi oddajniki omogočajo sedaj sprejem tudi na Dolenjskem (oddajnik na Kumu), v Celju (na Kunigundi) in v Mariboru.

Narodna Banka je izdala navodila o prodaji tuje valute ljudem, ki potujejo v tujino. Oni, ki gredo na obisk sorodnikov ali

drugih ljudi, kakor tudi oni, ki potujejo v tujino na specializacijo, lahko kupijo pri Narodni Banki tujih valut v vrednosti do 3.000 din po uradnem tečaju (1 funt = 840 din; 1 dolar = 300 din) - za kar plačajo dvojno ceno, t.j. 6.000 din. Oni, ki gredo v tujino kot turisti v skupinah, bodo lahko kupili valuto do 9.000 din. Nikče ne bo mogel kupiti valute več kot enkrat na leto. Izgleda, da Narodna Banka računa na tradicionalno iznajdljivost jugosl. državljanov na črni borzi.

Na Reki so splovili doslej največjo ladjo jugosl. trgovske mornarice - transportno ladjo PETAR ZORANIĆ, ki ima 25.400 br. reg. ton. Zgradila jo je ladjedelnica TRETJI MAJ.

Direktna železniška zveza je bila vzpostavljena med Gorico v Italiji in Novo Gorico v Jugoslaviji (razdalja 7 km.). Doslej se je promet med obema mestoma vršil preko Trsta, Repentabora in Sežane.

V Jugoslaviji živi sedaj 18.700.000 ljudi. Razmerje med prebivalstvom, ki se peča s poljedelstvom in prebivalstvom, ki se peča z drugimi panogami, je po uradnih podatkih sedaj doseglo stanje 50:50. V načrtu je nadaljnje znižanje prebivalstva, ki se peča s poljedelstvom. To znižanje naj bi dosegli s povečano mehanizacijo proizvodnje.

V avgustu je obolelo od otročje paralize (polio) 418 otrok. Od tega 160 na Hrvaškem, 141 v Srbiji in 3 v Sloveniji. To število je precej nižje od števila v juniju in juliju. Cepljenje proti parali zi se nadaljuje. Na obisku je bil tudi dr. A. Sabin, ki je skupaj z dr. Salkom odkril potrebno cepivo.

Zračenje s kobaltovo bombo je sedaj na razpolago v Beogradu. Koncem leta bo na razpolago tudi v Ljubljani, a prihodnje leto tudi v Sarajevu in Skoplju. Uporablja se v boju proti raku.

Število ležišč po jugosl. bolnicah se je v zadnjih desetih letih povečalo za okroglo 50.000, a jih je še premalo. Število postelj za prvo pomoč se je povečalo na 2.500.

V Ljubljani je umrl poznani skladatelj Anton Lajovic. Star je bil 82 let.

Poznani filmski igralec Orson Welles je mesec dni snemal scene za film "Tatari" v Zagrebu. Tam je pred nekaj meseci tudi snemal nekaj scen za "Austerlitz".

Letošnji filmski festival v Puli ni pokazal ničesar posebnega. IVAN STANIĆ